

2. DUCA, Gheorghe. Iulian Filip la vârsta împlinirilor. In: *Literatura și arta*. 2013, 7 febr., p. 1. ISSN 1857-3835.
3. Iulian Filip [online] [citat 16.01.2023]. Disponibil: <https://litera.md/iulian-filip-367914>
4. *Iulian Filip în scene interferente: valori, paradigme, personalități, interconexiuni culturale*. AȘM, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), Institutul de Filologie. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2018, pp. 20-22. ISBN 978-9975-3183-3-4.

IULIAN FILIP ÎNTRE BIBLIOTECI ȘI BIBLIOTECARE, SAU... EDUCAȚIA DOAR PRIN CULTURĂ E POSIBILĂ

Iulian FILIP – poet, dramaturg, prozator, publicist, grafician, folclorist, dr. în științe filologice.

S-a născut la 27 ianuarie 1948 în s. Sofia, Drochia. Părinții Ana și Ion Filip. Absolvent al Universității „Alec Russo” din Bălți (1970, Litere). Doctorand, apoi cercetător științific al Academiei de Științe a Moldovei, Sectorul de folclor (1970-1985). Șef al Departamentului cultură al Primăriei Chișinău (1990-2006). Șef al Departamentului Căile Cărții în administrația Uniunii Scriitorilor din Moldova (2006-2010). După 25 de ani, revine la Academie, la acelaș Sector de folclor (2010). În 2012, susține teza de doctor în filologie.

Debutază în 1974, cu placheta de versuri *Neîmpăcatul meșter*. Editează mai multe volume de poezie, dar și de proză, teatru, publicistică, folcloristică. Contribuie la promovarea poeziei, teatrului, prozei pentru copii. Ilustrează grafic mai multe cărți proprii și ale scriitorilor din Chișinău, România, Italia. Piesele sale sunt montate și jucate în diferite teatre. La Teatrul de Păpuși „Guguța” se joacă opt spectacole după piesele sale. Autor de scenarii de filme, a mai multor expoziții personale de pictură și grafică la Chișinău, Bălți, Iași, Târgoviște. A fost tradus în volume de autor (în limbile rusă, italiană, franceză, maghiară) și în antologii și culegeri (franceză, engleză, spaniolă, niponă, sârbă, gruzină, armeană, ucraineană). A tradus din M. Lermontov, B. Brecht, G. Ungaretti, G. Leopardi. Aprecieri și distincții din partea guvernelor Republicii Moldova și a României; din partea diferitor instituții de cultură și festivaluri de poezie.

Raia ROGAC: Dragă Iulian Filip, recent ați avut o frumoasă aniversare sub semnul celor 75 de ani de viață și activitate. Realizările pe care le-ați obținut pe acest parcurs sunt pe măsură să vă definim ca pe un scriitor total – sintagmă în vogă acum. Din punctul meu de vedere, ea înseamnă o afirmare pe multiple planuri, ceea ce ați și demonstrat cu prisosință: de cercetător la Academie, poet, folclorist, dramaturg, grafician și chiar „birocrat”, dacă avem în vedere cei 16 ani și 16 zile de activitate pe post de șef al Departamentului cultură al Primăriei Chișinău. Aș vrea să faceți un scurt popas pe acest itinerar, dar nu înainte de a porni dialogul chiar de la începuturi.

Pregătindu-mă de acest interviu, pe lângă multe alte materiale despre protagonist, am citit și un „laudatio” al lui Vasile Romanciuc, care mi-a plăcut foarte mult. Către sfârșit, domnia sa scrie: „Fiecare poet are, risipite prin cărțile sale, «o samă de cuvinte» care, adunate la un loc, ar putea contura, cu certitudine, un portret”, un fel de a fi al autorului, „creionări” în care, ca-ntr-un „ochi de fântână” de la Sofia se văd „chipul și sufletul poetului...”. Deci, de acolo să dăm startul. Am descoperit că sunteți fiu de fântânar, de unde cred că ați avut ulterior dorința de a cerceta rădăcinile – folclorul. Cum au fost părinții dvs. Ion și Ana? Ce prenume frumoase! Care a fost atmosfera în familie, unde v-ați format caracterul de a deveni magician al cuvintelor?

Iulian FILIP: Întrebarea ce o anexezi, dragă vecină, mi-o adresați în ultimii lor ani de viață și părinții mei, doar că altfel formulată: „Auzim la radio, la televiziune, citim în ziare, în cărți, apoi și lumea ne spune că ne tot vorbești de bine. Chiar ce bine ți-am făcut noi?”... Omenească, părintească vrere – să audă, să se asigure de plinătatea vieții lor, de împăcarea sufletească, de satisfacția împlinirii copiilor... Că m-au adus pe lume, că m-au hrănit, că m-au îmbrăcat, că m-au îndrumat la bune, că m-au implicat în toate muncile și în toate ale gospodăriei? Mi se părea firesc astfel să fie pentru toată lumea. Abia mai pe urmă remarcam... excepții. Totuși, norocul meu e legat de un tact deosebit al părinților și o

observare părintească a odraslei lor, ca să înțeleagă *ce zace-n mine* și-și cere ieșire. Ograda noastră era înconjurată de cinci ogrăzi. Ograda lui Ion Nebojencu despărțea două ogrăzi... supărate, iar cei supărați erau doi frați drepți. Fiul lui Ion Nebojencu, Gheorghe, cânta dintr-un acordeon „Hohner”. Acordeon german, dar micuț... Părinții au remarcat că eu stârceam mai mult la gardul ogrăzii cu acordeon, ograda cu muzică... Gheorghe Nebojencu creștea, iar acordeonul rămânea mic... Nu știu cum, dar a sărit gardul acel „Hohner” spre așteptarea mea... Muzica! Cui nu-i place? În epocă, nu exista noțiunea *exploatarea copiilor prin muncă*. Nici supărări nu apăreau când trebuia să paști vaca, iar când am mai crescut și părinții m-au... avansat la munci agricole, la „normă”, anișorii de la păscut vaca îmi păreau din paradis. Nu-mi plăcea munca în kolhoz, dar nimeni nu mă *intervieva* atunci – constatam doar că nu-mi place și că nu întrezăream nicio perspectivă pe acest tărâm. Pentru echilibru, mă aruncam în toate cercurile de *activități frumoase*: cercul dramatic, dansuri, fotbal, acordeon, astronomie, matematică, cenaclul literar... Părinții nu m-au oprit din această goană, dar nu aveam scutire de la cele necesare de făcut – în gospodărie și pe lanuri de porumb, sfeclă... La cele din gospodărie acordeonul mă ajuta să mai evit... corvoada. Tata venea la amiază

acasă de la serviciu – pentru două ore. Mânca, apoi ne implica la munci... patriotice. Totdeauna considera că mai e ceva de făcut prin ogradă... Știam, cu aproximație, când vine tata și-mi potriveam orele de repetiții la acordeon anume în acele două ore. Nu mi se păreau de loc plicticoase gamele ori studiile, iar tata punea mare preț pe orele mele consacrate acordeonului și nu mă... deranja. S-au întristat când am abandonat facultatea de fizică și matematică (iar mama chiar m-a bocit), s-au alarmat când am scris cerere și am plecat de la Academie în 1985 (știau, cunoșteau cauza plecării), dar aveau încredere că... știu ce fac. Se bucurau de orice carte a mea, de aparițiile la televizor, în ziare – toate semnele că am ieșit la drumul meu.

R.R.: În continuare, să vedem când „pururea însetatul” Iulian Filip s-a molipsit de patima lecturii, a cărților?

Iu.F.: Sora mai mare cu patru ani mi-a grăbit ajungerea la bibliotecă... Citeam mult din chiar clasele primare, dar am înțeles că citesc altceva, ceva deosebit, când am ajuns la *Print și cerșetor* de Mark Twain. De la această carte a pornit căutarea cărților înrudite cu *Print și cerșetor*.

R.R.: Mai totdeauna, pentru literați, un rol definitoriu în alegerea profesională îl au prima învățătoare, apoi cea de literatură română, chiar dacă i se spunea pe-atunci moldovenească. E și cazul lui Iulian Filip?

Iu.F.: Nu cred că lucrurile anume astfel se întâmplă. Cel puțin, cu mine altfel s-au întâmplat... Absolviseam și nu eram sigur unde să o apuc. Amețeală! Cu Vicu Ciobanu din Petreni, fratele criticului literar Mircea V. Ciobanu, porneam spre aviație. El a devenit aviator... Cu Boris Babără, cu care jucam fotbal pentru echipa Sofiei, căutam o școală de antrenori la fotbal... Când m-a văzut atât de indecis, învățătorul de matematică Gheorghe Hăbășescu, pe care-l respectam în mod deosebit, mi-a zis răspicat: „Ai cap bun, du-te la matematică!”

R.R.: O întrebare, un pic provocatoare: mai sus v-am numit „magician al cuvintelor”, dar mai întâi ați încercat magia cifrelor. Cu ce v-au dezamăgit acestea că ați trecut pe făgașul evidențiat la început?

Iu.F.: Aptitudinile și vocația în străfulgerarea de după sesiunea de iarnă, prima, le-am deslușit dureros de limpede. Citeam la analiza matematică (ori la geometria analitică să fi fost?) nu știu ce eseu, dar aveam la îndemână și un volum de poezii... Am înțeles clar că am urcat în alt tren decât al meu, iar ceea ce citeam sub masă, pe ascuns, m-a alarmat, m-a tulburat... Cum aș fi putut să le explic părinților subtilitățile acestea?

R.R.: Într-un „cântar prealabil”, intitulat *Iulian Filip între cărțile și părțile sale*, ați făcut următoarea declarație: „Mă onorează conlucrarea pe distanță lungă, în diferite originale proiecte și... șotii cărturărești, cu albinele neostenite de la Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu», iar acum chiar mă copleșește această zăbavă a echipei celor două directoare, Lidia Kulikovski și Mariana Harjevschi, care-mi înșiruie urmele mele ca să mi se vadă mergerea – de la izvoarele Acasei spre mai adâncile izvoare ademenitoare, care clipocesc iluzia răspunsului la întrebarea întrebărilor fiului fântânarului Ion: de ce setea nu-mi mai trece?”. Cum să nu vă copleșească, zic eu, dacă această carte a apărut sub auspiciile Bibliotecii Municipale?! Întrebarea mea este dacă conlucrarea, onorarea și dragostea față de această instituție și filialele ei rămâne actuală și în prezent sau pururea?

Iu.F.: O să mă prefac că nu mă deranjează *zicerea ta* despre condiționarea relațiilor mele cu Biblioteca Municipală... În calitatea mea de șef al Departamentului cultură, eram obligat să cunosc în subtilitate locul Bibliotecii Municipale și al rețelei de filiale. Descopeream o componentă... nucleară între toate celelalte ale culturii capitalei, iar Lidia Kulikovski, apoi Mariana Harjevschi,

discipola ei, erau școlite și moderne, ajunse la proiecte cu deschideri europene. Lansarea proiectului transfrontalier de noi biblioteci de carte românească, în care salutăm metamorfozarea podurilor de flori în poduri de cărți, mi-au scos în scenă o conlucrare eficientă a celor două maluri, de pe care bibliotecarii din adresele mai sensibile la problema cărții românești în Basarabia și-au dat mâna cu „albinele” Lidiei Kulikovski, valorificând... șansa. La această oră, când formulez răspunsul, e oră târzie a zilei de 14 făurar, în care am onorat două biblioteci – la ora 11.00, am fost moderator al ședinței clubului literar „Homo aestheticus” de

la Biblioteca Națională (unde am consemnat prima ediție a Zilei Naționale a Lecturii, împreună cu reprezentanți de președinție, parlament, guvern, directori de biblioteci, președinți de raioane, primari de localități, scriitori, pedagogi), iar la ora 14.00 am fost protagonistul programului „Iulian Filip între cărțile și părțile sale”, organizat de Biblioteca Municipală.

R.R.: Acum mai sunteți utilizator al Bibliotecii? Întreb, fiind sigură că aveți o bogată bibliotecă personală, chiar personală de tot, dacă ținem cont că numărul cărților de autor și coautor se apropie de o cifră impunătoare, pe care vă rog s-o concretizați. Aceste cărți sunt „ocupantele” nu doar a unui raft, dar mai multor...

Iu.F.: Întrucât la multele mele întâlniri cu elevii, cu pedagogii această întrebare apare în mod stereotip, către aniversarea evocată m-am pregătit ca lumea – mi-am numărat cărțile. Cred că panorama oferită de aceste statistici va cam șubrezi eticheta de scriitor preponderent

Lansarea proiectului transfrontalier de noi biblioteci de carte românească, în care salutăm metamorfozarea podurilor de flori în poduri de cărți, mi-au scos în scenă o conlucrare eficientă a celor două maluri, de pe care bibliotecarii din adresele mai sensibile la problema cărții românești în Basarabia și-au dat mâna cu „albinele” Lidiei Kulikovski, valorificând... șansa.

al copiilor: cărți de poezii pentru copii (20), cărți de poezii pentru maturi (49), cărți de teatru pentru copii (10), cărți de teatru pentru maturi (1), cărți de proză pentru copii (4), cărți de proză pentru maturi (5), cărți de folclor (10), cărți de publicistică (3), antologii (alcătuitor, coalcătuitor) (10), coautor manuale (6)...

R.R.: Dar să vedem cu ce surprize ați venit către această dată aniversară... Ce surprize ați avut din partea Uniunii Scriitorilor din Moldova și nu numai?

Iu.F.: Mi-a plăcut, la orice aniversare a mea, să(-mi) ofer surprize. Matematicianul de mine a constatat – și am semnalat sufletelor dragi de la Editura „Prut” – că din 75 de ani ai mei colaborarea mea cu „Prutul” durează 30 de ani, fructificați în 45 de titluri (număr și reeditările). Nucleul magnetic al expoziției mele de carte, grafică și pictură cu genericul „Forme fixe și libertăți” a fost aniversarea acestei colaborări, un adevărat impresariat, de toată eficiența. Și de data aceasta editura-prietenă a venit cu o nou-tate așteptată – ediția a doua a volumul de sonete *Iubirea dată-n căutare*. Academia de Științe mi-a apreciat cercetările în domeniu etnologic cu medalia „Nicolae Milescu Spătaru”. Nu se cheamă surpriză lumea dragă venită la numărul anilor mei, între care nucleul prietenilor... vechi, dar și soliile de la Sofia, de la Drochia. Cuvintele de bine de la copii, de la nepoți, de la surori, m-au găsit, precum le așteptam.

R.R.: Vă rog să ne vorbiți puțin și despre familia dumneavoastră. Aveți proprii discipoli din cadrul ei sau din afară? Un ajutor de toată admirația vă este fiica dvs., care vă ajută la traduceri în limba italiană... Aveți colaborare cu unii scriitori italieni, dar cu biblioteci din Italia?

Iu.F.: Copiii mei, Adrian și Adriana, nu au devenit discipolii mei (ca să-ți folosesc limbajul), deși au aptitudini ambii. Cu Adriana am tradus un volum de versuri al lui Dante Cerilli – din italiană în română. Placheta bilingvă a și apărut la Editura „Pruț”. Și engleza lui Adrian e temeinică... Dar ei au... alte trenuri. Italia în familia noastră a intrat odată cu Liceul „Dante Alighieri” (soția, Lilia Filip, a fost director fondator al acestui liceu). Am colaborat mai concret cu Amedeo Carrocci și Dante Cerilli – traduceri reciproce, deplasări/vizite, proiecte...

R.R.: Aveți o casă la propriu și, tot la propriu, o altă casă, dar cu o altă menire, care are și denumire. Mai este funcțională?

Iu.F.: Cred că te referi la atelierul meu de creație – „Casa greierului”. Istorie paralelă ori, mai curând, interferentă. Mai funcționează – cât timp eu... funcționez. Despletirea acestui șantier comportă un spațiu aparte și alt fel de întrebări.

R.R.: Ce urmează să mai editați în viitorul apropiat?

Iu.F.: Anul acesta trebuie să editez volumul *Teatru popular* în cadrul *Corpusului de Folclor*, parte din proiectul Institutului de Filologie Română „B. Petriceicu-Hasdeu”. În același context, eseu monografic *Iubirea ce rotește cer și... scenă* ar vârfui toate câte

le-am cercetat și le-am înțeles/priceput în toți anii mei consacrați studierii acestui fenomen etnologic. Pentru copii se ilustrează *Cartea mea cea mai gustoasă* – tot la Editura „Pрут”. Câteva proiecte se întrec, să mă acapareze (care mai întâi?) și să le acord niște dispoziții mai... conforme – ca să le finalizez. Vrearea omului, voia Domnului. Chiar sunt cu ochii pe mine – când și a ce mi-i?

R.R.: Pe cât de legat de mâini și picioare v-ați simțit în perioada pandemiei? Mulți oameni de creație afirmă că anume atunci au avut mai multă inspirație și respirație artistică...

Iu.F.: E bine să nu fim ipocriți, dar nici să nu exagerăm cu declarații cazuistice categorice. Ipocrizia *pandemică* e înrudită întrucâtva cu *mitul* literaturii de sertar, vorbită în șoapte... gălăgioase. De cele mai dese ori, scriitorii râvnesc singurătăți romantice pentru operele lor și se presupune că celebritatea le afectează o izolare râvnită... Pandemia i-a „fericit” cu izolarea căutată – și nu doar pe scriitori. Zilele acestea, la Biblioteca Națională, *cronica*-rul Nicolae Roibu și-a lansat cele trei volume de *Cronici din perioada pandemiei*. În România, a editat un volum similar scriitorul Petre Crăciun – *CoronaJURNAL gânduri din izolare* (Editura Zorio, 2020)... M-am trezit *încoronat*, ne-am tratat (împreună cu soția) acasă, după tratament ne-am ales cu anticorpi, dar și cu câte o pneumonie, fiind, pentru întâia oară, spitalizați. Și acasă, și în spital am citit și am scris ca la o casă de creație. E adevărat că unii colegi au avut diferite consecințe – eu constatam că pe partea aceasta, a cititului și scrisului, nu-s afectat.

R.R.: Sunteți un om împlinit. Nu fiecăruia îi este dat să-și alcătuiască o bibliotecă din propriile cărți, să-și orienteze cursul vieții aproape întotdeauna după plăcerea sufletului și să obțină realizările scontate. Am vorbit de un „cântar prealabil”. Eu cred că mai aveți suficiente surse și resurse fizice, morale și creative pentru a-l completa...

Iu.F.: Mulțumesc pentru constatarea împlinirilor și menționarea cursului vieții după plăcerea sufletului: e achiziția mea sigură – am avut o viață între cărți. Contează și prețul plătit, dar urma... alege. Iar tu acum la urme te referi... Am dialogat la temă cu Mariana Harjevschi și am convenit să completăm ultima formulă bibliografică, elaborată de Biblioteca Municipală – *Iulian Filip între cărțile și părțile sale*. Mi se pare mai eficientă – și pentru autor, și pentru cititor, și pentru bibliotecar.

R.R.: Generațiile mai cu experiență, cu multe lipsuri de tot genul la începutul activității de muncă, erau în căutarea de sine, adică a profesiei îndrăgite, a rostului în viață; breslele, inclusiv cea scriitoricească, își creșteau schimbul de mâine. Acum, s-au dat multe peste cap și, începând de la grădiniță, mulți copii „vi-sează” să devină cei mai bogați oameni de pe planetă, doar de dragul banilor. Acceptați sau infirmați acest lucru?

Iu.F.: Un pic mă deranjează cramponarea investigațiilor jurnalistice la motivul *bani* și *romantismul* săracilor de odinioară, care nu visau *bani*... Am foarte multe întâlniri la grădinițe, la școli și nu am constatat răsturnarea atât de catastrofală a valorilor. Posibilitățile din realitatea noastră le constat în achiziții considerabile de carte către întâlnirea preconizată – părinții și administrațiile publice locale înțeleg prin carte să-și alinte odorul.

R.R.: Acum, în era noilor tehnologii, prestigiul oamenilor de cultură, al adevăraților profesioniști devine din ce în ce mai fragil. Cum pot fi schimbate accentele ca generațiile tinere să fie interesate mai mult de lecturi, ca altă dată, de aventuri, la urma urmei, dar nu de diete și mâncăruri, care se prepară non-stop la TV pe toate posturile, de distracții bizare, să nu spun mai mult, care se demonstrează, de asemenea, permanent; se mai impun și filmele de groază etc. E suficient să citești doar titlurile din grila propusă abonaților ca să-ți dai seama ce impact negativ au acestea. Sunt și emisiuni pozitive, puține însă la număr, dar ele nu aduc profit ca cele comerciale! Câștigă mulți bani cine? Unde se duc? E timpul să conștientizăm că pierdem

multe generații tinere nu doar din cauza migrației, dar și a educației...

Iu.F.: La sfârșitul dialogului nostru ai abordat și reperul strategic – declarat! – al Republicii Moldova: EDUCAȚIA! Eu îmi duc crucea pe această dimensiune – strategică. Educația doar prin cultură e posibilă. De prestigiul pedagogului, educatorului, omului de cultură, de creație depinde eficiența mecanismului educațional, iar în consecință – imaginea statului. Toate-s fragile în poligonul basarabean, îndeosebi acum, în realitatea incertă pe care o traversăm. Ceea ce contează – și acum, și în vecii vecilor! – e să-ți găsești locul unde umăr se cere, iar tu să ai acest umăr. Uneori am senzația că am și umăr. Cât despre urme...

R.R.: Le vom vedea mai detaliat în formulă bibliografică elaborată de Biblioteca Municipală – *Iulian Filip între cărțile și părțile sale.*

Educația doar prin cultură e posibilă. De prestigiul pedagogului, educatorului, omului de cultură, de creație depinde eficiența mecanismului educațional, iar în consecință – imaginea statului.

Toate-s fragile în poligonul basarabean, îndeosebi acum, în realitatea incertă pe care o traversăm. Ceea ce contează – și acum, și în vecii vecilor! – e să-ți găsești locul unde umăr se cere, iar tu să ai acest umăr.

Iu.F.: La sigur.

R.R.: Și ultima întrebare, pe un ton mai optimist: ce cărți are scriitorul aniversar Iulian Filip pe masa „de citit”? Felicitări, totodată, cu ocazia sărbătorii. La mulți ani să trăiești, cărțile de autor să sporiești, sănătate și inspirație din partea mea personală, dar și a echipei *BiblioPolis*, a întregului colectiv al BM „B.P. Hasdeu”!

Iu.F.: Mulțumesc pentru întrebări și urări de bine și de cărți, și de sănătate!.. Cât despre cărțile de pe masă... Am plimbat cu mine în Egipt și mai am și acum pe masă cartea *Ipoteza fericirii*, semnată de Jonathan Haidt – unul dintre cei mai implicați intelectuali în dezbaterile culturale din Statele Unite. La Marea Roșie, am avut și cartea de eseuri *Cugetările unui (ne)cunoscut* a lui Dorian Furtună, autor al unei cărți deosebite, *Homo aggressivus*, dar și a altei lucrări spectaculoase, ajunsă la a doua ediție, completată – *Iluzia fericirii*. Nu că nu m-am edificat cu fericirea, dar motivul activează un câmp magnetic de toată frumusețea polemică.

Consemnare de Raia ROGAC

Foto: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”